

СХВАЛЕНО

Вченою радою КНЗ КОР
«Київський обласний інститут
післядипломної освіти
педагогічних кадрів»
(протокол від 18.12.2024 р. №10)

ЗАТВЕРДЖЕНО

Ректор КНЗ КОР «Київський
обласний інститут післядипломної
освіти педагогічних кадрів»

Віра РОГОВА

Наказ від «18» грудня 2024 р. № 206

**ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
ПІДВИЩЕННЯ ФАХОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ
«РЕАЛІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ З ОЗДОРОВЧОЇ
РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ В УКРАЇНІ»
для вчителів фізичної культури, керівників гуртків
фізкультурно-спортивного напрямку**

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Освітня програма розроблена на основі Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують Державний стандарт базової середньої освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 12 жовтня 2022 року № 904 та у відповідності до професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затвердженого наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 29 серпня 2024 року № 1225 «Про затвердження професійного стандарту «Вчитель загальної середньої освіти».

Освітня програма враховує основні положення Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898, Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 800 інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність вчителя (викладача), та з урахуванням стратегії реформування галузі освіти в Україні, новітніх зарубіжних і вітчизняних наукових розробок, кращих практик у галузі освіти та професійного розвитку педагогів, відповідно до сучасних викликів суспільства й освіти.

Програма висвітлює актуальні питання підвищення кваліфікації та інтенсивної підготовки педагогічних працівників, зокрема вчителів фізичної культури, з методики викладання футболу в умовах сучасної школи відповідно до Концепції «Нова українська школа» та в контексті вимог щодо підготовки фахівців масового футболу за програмою «D-диплomu» Української асоціації футболу.

Мета освітньої програми: професійний розвиток учителя (викладача) стосовно формування компетенції з розробки та використання інтерактивних освітніх технологій, відповідно до державної політики в галузі освіти, удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей учителів закладів загальної середньої освіти, необхідних для організації освітнього процесу з учнями, відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року № 988-р, та на основі Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898.

Основні завдання програми:

- удосконалити раніше набуті та формувати нові компетентності у межах професійної діяльності педагогічних працівників з методики навчання футболу в закладах освіти;
- сприяти розвитку креативного мислення, проектної діяльності та вмінню інтегрувати візуальні, текстові та мультимедійні матеріали для організації освітнього процесу;
- формувати навички аналізу та використання ресурсів мережі Інтернет для підвищення ефективності освітнього процесу;
- підготовка педагогів до використання інноваційних методів навчання для підвищення ефективності освітнього процесу.

Загальні очікувані результати охоплюють:

Знання й розуміння:

- сучасних тенденцій розвитку освіти загалом;
- нормативно-правових основ, законодавчих актів у сфері базової середньої освіти;
- сутності Концепції Нової української школи;
- сутності основних ідей, принципів побудови Державного стандарту базової середньої освіти;
- структури та змісту типової освітньої програми та освітньої програми закладу освіти, типового навчального плану та робочого навчального плану, модельної навчальної програми та навчальної програми;
- планування освітньої діяльності в закладі загальної середньої освіти;

– теоретико-методичних основ фізичного виховання школярів, технологій розвитку рухових умінь і навичок та фізичних якостей, гігієнічних основ діяльності у сфері фізичної культури;

– академічної свободи вчителя (викладача) в організації освітнього процесу.

Уміння:

– організовувати освітній процес відповідно до вимог законодавства;

– визначати предметний зміст і послідовність його опрацювання з урахуванням вимог державного стандарту базової середньої освіти, типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти (освітніх програм, укладених науковими установами, іншими суб'єктами освітньої діяльності, що затверджені у відповідному порядку), модельних навчальних програм, попередніх результатів навчання учнів, їх освітніх потреб;

– формувати в учнів ключові компетентності та наскрізні вміння, спільні для всіх компетентностей;

– організовувати спортивно-масові заходи для досягнення нормального рівня здоров'я, оптимального фізичного стану та кондицій осіб різного віку (у тому числі й з відхиленнями стану здоров'я);

– аналізувати урок на основі сучасних методик проведення занять з баскетболу і волейболу в школі;

– здійснювати теоретичну, фізичну і тактичну підготовку школярів на заняттях баскетболу і волейболу;

– застосовувати елементи розважального баскетболу і волейболу для заохочення дітей до занять і створення позитивного емоційного ставлення до фізичної культури і спорту;

– ефективно взаємодіяти й співпрацювати в команді.

Диспозиції (цінності, ставлення):

– гуманістична спрямованість освітнього процесу;

– дитиноцентризм, цінність особистості;

– готовність до реалізації сучасних цілей освіти;

– професійна мобільність та гнучкість;

– здатність до розвитку особистісного потенціалу, самореалізації, професійного лідерства та досягнення успіху;

– усвідомлення необхідності постійного професійного розвитку;

– відданість ідеї щодо значущої участі в освітньому процесі усіх учнів;

– утвердження національно-патріотичних та демократичних цінностей, патріотизм, українська національна ідентичність, повага до багатоманітності, право вибору, полікультурність).

Укладач програми	<i>Лакіза О.М.</i> , доцент кафедри природничо-математичної освіти та технологій Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів», кандидат педагогічних наук, доцент
Найменування програми	Освітня програма підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури, керівників гуртків фізкультурно-спортивного спрямування «Реалізація національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні»
Мета програми	Підвищення рівня професійної майстерності педагогічних працівників щодо організації освітнього процесу під час навчання учнів баскетболу і волейболу
Цільова аудиторія	Учителі фізичної культури, керівники гуртків фізкультурно-спортивного спрямування

Обсяг (тривалість), що встановлюється в годинах та/або кредитах ЄКТС	120 год /4 ЄКТС
Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться	Загальні компетентності: 3К.01, 3К.02, 3К.03, 3К.05. Професійні компетентності: А1 Прогностична (А1.1); А2 Організаційна (А2.1, А2.3, А2.4); А3 Оцінювально-аналітична (А3.2); А.4 Предметно-методична (А4.1); Б1 Здоров'язбережувальна (Б1.2); В1 Психоемоційна (В1.1, В1.2); В2 Педагогічне партнерство (В2.1, В2.2, В2.3); В3 Морально-етична (В3.1); Г1 Здатність до навчання впродовж життя (Г1.1, Г1.2); Г2 Інформаційно-комунікаційна (Г2.1, Г2.2, Г2.3).
Строки виконання програми	Календарний рік
Документ, що видається за результатами підвищення кваліфікації	Свідоцтво про підвищення кваліфікації
Забезпечення розміщення освітньої програми на сайті	сайт: https://www.kristti.com.ua/

Зміст освітньої програми

№ з/п	Назва дисципліни	Всього годин	Аудиторні			Самостійна робота
			Лекції	Семінари	Практич	
МОДУЛЬ І.		2			2	
1.1.	Філософські аспекти модернізації освіти в контексті традицій та інновацій	2	–	–	2	
МОДУЛЬ ІІ.		4		4		
2.1.	Демографічна ситуація та стан здоров'я населення України	2	–	2	–	
2.2.	Сучасні погляди на проблему збереження і зміцнення здоров'я учасників освітнього процесу	2	–	2	–	

МОДУЛЬ III.		22	2	8	8	4
3.1.	Державний стандарт базової середньої освіти. Освітня галузь «Фізична культура»	2	2	–	-	
3.2.	Концепція реформування фізкультурної освіти НУШ від теорії до практики	2	-	2	–	
3.3	Реалізація Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні	2	–	2	-	
3.4.	Модельна програма з фізичної культури для учнів 5-7 класів загальноосвітніх навчальних закладів освіти	6		2	2	2
3.5.	Урок фізичної культури в Новій Українській школі: завдання, особливості підготовки та проведення	4		2	2	
3.6.	Критерії професійної компетентності вчителя фізичної культури	2	–	–	2	
3.7	Використання ідей передового педагогічного досвіду вчителів фізичної культури у проведенні Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні	4	–	–	2	2
МОДУЛЬ IV.		2			2	
4.1.	Тематична дискусія з питань реалізація Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні	2	–	–	2	
Усього: 30 год		30	2	1 2	1 2	4

Модуль I. Філософія освіти XXI століття

1.1. Філософські аспекти модернізації освіти в контексті традицій та інновацій.

Філософські основи модернізації освіти, взаємодія традиційних і інноваційних підходів. Вплив конструктивізму та прагматизму на сучасні освітні практики. Роль культурних і соціальних контекстів у формуванні освітніх стандартів та програм, а також значення критичного мислення для розвитку здобувачів освіти.

Оцінка філософських парадигм, які підтримують традиційні методи навчання, а також нових підходів, зокрема цифрові технології і змішане навчання.

Діалектичний зв'язок між традиційними цінностями освіти та інноваційними підходами, такими як критичне і творчі мислення. Виклики, що постають перед освітніми установами, а також можливості для створення гнучких і адаптивних навчальних систем, що відповідають потребам сучасного суспільства.

Приклади успішних освітніх практик, що поєднують традиційні методи з сучасними технологіями для досягнення кращих результатів.

Модуль II. Професійний розвиток педагогічних працівників в умовах реформування освіти

2.1. Демографічна ситуація та стан здоров'я населення України

Сучасна демографічна ситуація в Україні, зокрема зміни в чисельності населення, його структурі та віковому складі. Фактори, які впливають на демографічні процеси, такі як еміграція, народжуваність та смертність. Оцінка впливу демографічних тенденцій на стан здоров'я населення, зокрема на розповсюдженість хронічних захворювань.

Зв'язок між демографічними змінами та станом здоров'я населення України. Аналіз ключових показників, таких як тривалість життя, рівень захворюваності та доступ до медичних послуг. Проблеми, що виникають внаслідок демографічних процесів, такі як старіння населення і потреба у реформуванні системи охорони здоров'я. Комплексний підхід до покращення стану здоров'я в умовах постійних демографічних змін.

2.2. Сучасні та нетрадиційні засоби покращення та зміцнення здоров'я учасників освітнього процесу

Сучасні системи й нетрадиційні засоби збереження та зміцнення здоров'я школярів і педагогічних працівників. Чинники підвищення працездатності. Сучасні технології та поради фахівців щодо збереження працездатності педагогічних працівників і школярів. Роль занять фізичної культурою та руховою активністю на тривалість життя. Програми підвищення рухової активності для населення країни та учнів закладів загальної середньої освіти.

Модуль III. Професійний розвиток педагогічних працівників в умовах реформування освіти

3.1. Державний стандарт базової середньої освіти. Освітня галузь «Фізична культура»

Державний стандарт базової середньої освіти. Законі України «Про освіту». Цілі базової середньої освіти. Ціннісні орієнтири базової середньої освіти. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти». Ключові компетентності. Наскрізни змістовні лінії. Структура типової освітньої програми закладу середньої освіти. Вплив реформаційних процесів на професійну діяльність і особистісний розвиток педагогічних працівників. Зміст професійної компетентності вчителя (відповідно до професійного стандарту). Самодіагностика відповідності власних знань, умінь, навичок заявленим у Професійному стандарті вчителя критеріям.

3.2. Концепція реформування фізкультурної освіти НЦШ від теорії до практики

Законодавство в галузі освіти. Мета й ключові компоненти Концепції Нової української школи. Педагогіка партнерства, дитиноцентризм. Сутнісні ознаки компетентностей. Формування та розвиток ключових компетентностей. Наскрізни вміння, як основа для формування компетентностей. Діяльнісний підхід. Досвід організації освітнього процесу з метою активізації, максимально самостійній навчально-пізнавальній діяльності учнів. Зв'язок з життям. Приклади формування ключових компетентностей, на заняттях з фізичної культури Демонстрація відеоуроків у проведенні учителів фізичної культури Київщини для учнів 5-6 та 7-9 класів з послідовним аналізом.

3.3. Реалізація Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні

Демографічний спад держав світу. Здоров'я громадян України. Стан фізичної підготовки та здоров'я молодого покоління країни. Укази президентів України щодо покращення рухової активності населення держави. Програма президента України «Здорова Україна». Мета, стратегічні напрямлення, основні завдання, етапи реорганізації, основні завдання та етапи впровадження. Модельні програми з фізичної культури. Новий урок. Всеукраїнська програма «Здорова Україна», «Пліч-о-пліч», «Активні парки» та етапи їх реалізації у державі та Київської області. Завдання реалізації програм рухової активності у загальноосвітніх навчальних закладах. Приклади реалізації оздоровчих програм у на Київщині. Досвід впровадження оздоровчих програм у світі. Фахові конкурси для учителів фізичної культури. Всеукраїнський конкурс «Інноваційний урок фізичної культури та урок фізичної культури з елементами футболу» Всеукраїнський конкурс «Physical Education Teacher Award» та ін...

3.4. Модельна програма з фізичної культури для учнів 5-7 класів загальноосвітніх навчальних закладів освіти

Зміни у програмному забезпеченні в Україні з 2010 року. Основні віміни у програмному забезпеченні у пострадянської школі. Наступність і послідовність

реалізації програмного забезпечення для учнів 5-11 класів. Концепція реалізації державної політики НУШ. Пояснювальна записка програми з предмета «Фізична культура». Мета, завдання програми. Основні принципи і підходи у формуванні програмного забезпечення НУШ. Сутність основних положень модельної навчальної програми для учнів 5-9 класів. Модулі програми. Ключові компетенції новій школи. Наскрізни змістовні лінії.

Впровадження інноваційних технологій в освітній процесі з фізичної культури. Методика формувального оцінювання навчальних досягнень учнів. Алгоритм роботи учителя у формувальному оцінюванні. Основні відліки у між програмами базовій і старшій школами. Методи оцінювання теоретико-методичних знань та практичних навичок в учнів 5- 9 класів.

3.5. Урок фізичної культури Новій Українській школі: завдання , особливості підготовки та проведення

Національна стратегія розвитку освіти в Україні. Інноваційні підходи у реформі фізичної культури НУШ. Завдання, особливості підготовки і проведення уроку фізичної культури. Формування ключових і предметних компетентностей учнів в сучасному уроці фізичного виховання. Технологічні блоки результативного проведення уроку фізичної культури. Формування здоров'язберігаючих компетентностей школярів. Інноваційні технології, форми і методи навчання у сучасному уроці фізичної культури. Інтерактивні технології навчання. Кейси інноваційних підходів у сучасному уроці фізичної культури.

Перегляд с послідовним аналізом уроку фізичної культури за дистанційною формою навчання. Контроль за якістю проведення уроку фізичної культури.

3.6. Критерії професійної компетентності вчителя фізичної культури

Професійний стандарт учителя нового покоління України. Загальне положення професійного стандарту. Професійні компетентності учителя початкової та середньої школи. Етапи формування ключових компетентностей учителя фізичної культури. Критерії фахової компетентності вчителя фізичної культури. Запобігання ризиків необ'єктивного оцінювання професійних компетентностей учителів фізичної культури. Завдання щодо опанування необхідних теоретично-методичних знань, умінь і навичок з метою підвищення професійної компетентності сучасного учителя фізичної культури НУШ. Нормативно-правове забезпечення безперервного професійного розвитку педагогічних працівників. Зміст професійної компетентності вчителя (відповідно до професійного стандарту). Самодіагностика відповідності власних знань, умінь, навичок заявлених у професійному стандарті вчителя. Технологічна карта щодо оцінювання фахової компетенції учителя фізичної культури під час проведення уроків фізичної культури.

3.7. Використання ідей передового педагогічного досвіду вчителів фізичної культури у проведенні Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні

Поняття щодо компетентісного та діяльнісного підходу. Майстерність упровадження сучасних методів НУШ. Демонстрація та аналіз уроку фізичної культури для учнів 5-6 класів за трьома модулями програми. Коментар перегляду окремих моментів уроку щодо реалізації компетентісного та діяльнісного підходу

Приклади впровадження олімпійських виховних і спортивних заходів в освітній процес у закладах освіти Київщини. Відео та мультимедійні фільми національно- патріотичної спрямованості. Позакласні виховні заходи та змагання, присвячені проведенню літніх та зимових Олімпійських ігор сучасності. Малі Олімпійські ігри у закладах освіти Київщини. Використання засобів ІКТ в освітньому процесі з фізичної культури.

Питання для самостійного опрацювання

1. Мотивація як засіб саморозвитку й самореалізації педагогічних працівника.
2. Технології психологічної підготовки педагогічних працівників до роботи в умовах сучасних соціально-економічних змін.
3. У чому полягають принципи академічної свободи вчителя (викладача) та академічної доброчесності?
4. Новий освітній простір: мотивація, безпечність та безперешкодність.
5. Педагогічні умови якісного та ефективного уроку фізичної культури з елементами волейболу і баскетболу, спортивних ігор.
6. Рухливі ігри та естафети з елементами волейболу і баскетболу.
7. Фізична підготовка здобувачів освіти молодшого, середнього, старшого шкільного віку
8. Форми і методи організації позакласної роботи та проведення індивідуальних,

самостійних, гурткових занять спортивними іграми.

9. Особливості проведення фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі навчального дня.

Використані джерела

1. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 248 с.
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти. – 2016. – 40 с
3. Папуша Володимир. Методика фізичного виховання школярів: форми, зміст, організація. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – 192 с
4. Теорія і методика фізичного виховання. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання / за ред. Т.Ю. Круцевич. – Т. 1. – К.: Олімпійська література, 2017. – 392 с.
5. Теорія і методика фізичного виховання. Методика фізичного виховання різних груп населення / за ред. Т.Ю. Круцевич. – Т. 2. – К.: Олімпійська література, 2017. – 368с.
6. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 1. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 272 с.
7. Конституція України. Основний закон. Київ, 1996. URL: <https://bit.ly/3Wl5vu3>
8. 27 порад по здоров'ю і харчуванню. Kardasevich Oleg. <https://ingeniusua.org/articles/27-porad-po-zdorovyu-i-kharchuvannyu>
10. 50 порад для більш здорового життя. Trending on Medium. <http://surl.li/bkemb>
11. Butovsky A. Selected Writings. – Kyiv: Olimpijska Literature, 2012. – 223 p.
12. Балакірева О.М., Бондар Т.В., Артюх О.Р. та ін. Стан та чинники здоров'я українських підлітків / ЮНІСЕФ ; Укр. ін-т соц. досліджень ім. О. Яременка. К., 2011. 172 с.
13. В.І. Майєр, В.В. Деревянко. Фізична культура. Програма для спеціальної медичної групи 5 – 9 класи. <https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/4773>
14. Генофонд і здоров'я: відтворення населення України / за ред. А.М. Сердюка, О.І. Тимченко. К.: Медінформ, 2006. 172 с.
15. Даниленко Г.М. Гігієнічні основи системної оптимізації формування здоров'я дітей в умовах загального навчального закладу: автореф. дис. ... доктора мед. наук 14.02.01. К., 2017. 40 с.
16. Дудник С.В., Кошеля І.І. Тенденції стану здоров'я населення України. Україна. Здоров'я нації. 2016. № 4 (40). С. 67-76.
17. Богомолець О. В. та ін. Екстрена медична допомога (догоспітальні протоколи) : посібник / за ред. Богомолець О.В., Роціна Г.Г. Київ : Юстон, 2016. 211 с. : іл.
18. Богомольний Б.Р., Кононенко В.В., Чуєв П.М. Медицина екстремальних ситуацій: навч. посіб. Одеса: Одеський держ. мед. ун-т, 2001. 412 с. URL: <https://bit.ly/3BypwoI>
19. Герцик М.С., Вацеба О.М. Вступ до спеціальностей галузі “Фізичне виховання і спорт”. – Харків: “ОВС”, 2004. – 176 с.
20. Денисенко Н. Ф. Витоки здоров'я дитини: навч.-метод. посіб. / Н. Ф. Денисенко, Л. В. Лиходід, С. В. Лупінович, А. Ф. Михайличенко. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – 160 с.
21. Державний стандарт базової загальної освіти : постанова КМУ від 30.09.2020 № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
22. Золоті сторінки олімпійського спорту України / За ред. І.Н.Федоренка. – К.: Олімпійська література, 2000. – 192 с.
23. Іваненко В.П., Безкопильний О.П. Теорія і методика фізичного виховання: Навчальний посібник. 4.1. – Черкаси: АНТЕІ, 2005. – 263 с.
24. Інструкція про розподіл учнів на групи для занять на уроках фізичної культури. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0773-09#Text>
25. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Метод. посіб. / Авт. укл.: О. Пометун, Л. Пироженко. Київ : АПН, 2002. 136 с.

26. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження КМУ від 14.12.2016 № 988-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p>
27. Кудін В.С. Використання засобів інтернет-технологій під час дистанційного навчання в закладах освіти Черкащини. Навчально- методичний посібник. Черкаси. 2021. 84с.
28. Кучеренко І.О. Фізична культура і спорт : Інформаційно- методичний довідник з питань фізичної культури і спорту. – Київ : 2004. – 1184 с.
29. Модельні навчальні програми. URL: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/>
30. Положення про підготовку, проведення та розвиток всеукраїнських змагань» «Пліч-о-пліч всеукраїнської шкільної ліги» серед учнів закладів середньої освіти у 2023-2024 навчальному році під гаслом «Разом переможемо». <http://surl.li/ihsbg>
31. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641 : наказ МОН від 06.06.2022 № 527 (із змінами, внесеними згідно з наказом МОН від 23.06.2022 №586). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>
32. Свято олімпійського прапора. <https://noc-ukr.org/about/projects/svyato-olimpiyskogo-prapora/>
33. Сергієнко Л.П. Практикум з теорії і методики фізичного виховання. – Харків: “ОВС”, 2007. – 271 с.
34. Сергієнко Л.П. Практикум з теорії і методики фізичного виховання. – Харків: “ОВС”, 2007. – 271 с.
35. Сергієнко Л.П. Тестування рухових здібностей. – К.: Олімпійська література. 2001. – 439 с.
36. Сікора Я. Інтеграція електронного навчання і дистанційних освітніх технологій в навчальний процес ВНЗ. Актуальні питання сучасної інформатики. № 3. С. 92-95.
37. Смагіна Т. М. Зміщення акцентів з hard skills на soft skills в підвищенні професійної компетентності педагогів у системі післядипломної освіти. Розвиток професійної компетентності педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти регіону: збірник матеріалів конференції. Житомир, 2017. С. 21-29.
38. Сучасний стан здоров'я населення України. Кривич І.П.1, Чумак Ю.Ю.1, Гусєва Г.М.1 Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. <https://doi.org/10.32402/dovkil2021.03.004>
39. Технології професійного розвитку педагогів: методичний порадник / Упорядники: Тамара Михайлівна Сорочан, Марина Іванівна Скрипник; навч.-метод. посіб.; Держ. вищ. навч. зал. «Ун-т менедж. освіти». Київ, 2016. 231 с. URL: <https://bit.ly/3j19Fso>
40. Типові освітні програми. URL: <https://bit.ly/3EW5dlM>
41. У 2024 році «Пліч-о-пліч» стане новим ідентифікатором українців – Олексій Кулеба на форумі «Україна. Рік 2024». <http://surl.li/sbbmg>
42. Удовиська Т. А. «Кліпове мислення» молоді: особливості прояву у процесі навчання (до постановки проблеми). Вища освіта України : теорет. і наук.-метод. часопис. Вип. 31. Т. VIII (50). Інститут вищої освіти НАПН України, 2013. С. 407-416.
43. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі: навч.- метод. посіб. / О.І. Пометун. Київ, 2020. 104 с.
44. Хозбей М.К., Волошин П.В., Марута Н.О., Зінченко О.М., Петриченко О.О., Д'яченко Л.Ф. Стан психічного здоров'я населення та перспективи розвитку психіатричної допомоги в Україні. Україна. Здоров'я нації. 2012 (Тематичний номер, жовтень). С. 6-8.
45. Худолій О. М. Основи методики викладання гімнастики : навч. посіб. [у 2-х т.] /О. М. Худолій. – [Вид. 4-е, випр. і доп.]. – Харків : ОВС, 2008. – Т. 2. – 463 с.
46. Щорічний звіт. Про стан здоров'я населення України та епідемічну ситуацію за 2022 рік. <http://surl.li/rebhj> Здоров'я в Україні. Вікіпедія. <http://surl.li/ihsbg>

47. Як війна позначилася на здоров'ї українців? Опитування.
<https://life.pravda.com.ua/health/2023/02/15/252874/>